

La història dels Jocs Olímpics de Barcelona'92 i el seu impacte a la ciutat

El 25 de juliol de 1992 arrancaven oficialment els Jocs Olímpics de Barcelona. Amb l'encesa del peveter olímpic, es culminava un procés que havia començat més de deu anys enrere, i s'iniciava una nova etapa per la ciutat que, amb les seves llums i ombres, l'acabaria situant com un dels punts més dinàmics i reconeguts del planeta. En paraules d'Isidre Rigau (2011), director de logística esportiva del COOB'92:

“els Jocs [de Barcelona] van ser una excusa per a reinventar la ciutat i donar un salt qualitatiu de més de 25 anys en només 6, una transformació radical que va consolidar els cinturons, l'aeroport, la capacitat hotelera, la recuperació de la platja per la ciutat i un llarg etcètera de projectes urbanístics i arquitectònics orientats a la cerca del reequilibri de la ciutat i la millora de la qualitat de l'entorn; en definitiva, la millora de la qualitat de vida dels ciutadans.”(p. 87)

El camí cap als Jocs Olímpics

L'any 1981, l'aleshores alcalde de Barcelona, Narcís Serra, manifestà, en el marc d'una gala esportiva celebrada a l'Hotel Princesa Sofia el 30 de gener, el seu interès en organitzar uns Jocs olímpics a la ciutat (El Mundo Deportivo, 1981). Sis mesos més tard, en una sessió plenària de l'Ajuntament de Barcelona, s'acordà, per unanimitat, presentar una sol·licitud oficial per acollir els Jocs Olímpics de 1992 (Cuyàs, 1992). Així arrancava, de forma oficial, el camí cap a les olimpíades. Per Barcelona, però, aquest camí no era pas nou: entre 1920 i 1965 el consistori barceloní havia intentat, en quatre ocasions, acollir l'esdeveniment olímpic.

Seguidament, i aprofitant que Espanya era la seu del Mundial de Futbol de 1982, des de l'Ajuntament de Barcelona s'edità el dossier *Barcelona pretén els Jocs de 1992*, que fou repartit entre els gairebé 7.000 periodistes acreditats per cobrir l'esdeveniment esportiu. El document pretenia ser, en paraules de Narcís Serra, “un reclam perquè internacionalment es valori la intenció barcelonina de celebrar les Olimpíades de 1992” (El Mundo Deportivo, 1982). Així mateix, s'edità l'anomenada *Guia de l'Esport*, un recull dels diversos equipaments que podrien acollir esdeveniments esportius, així com l'informe *Projecte dels Jocs Olímpics Barcelona 1992. Primeres aproximacions*, on es valoraven tant les utilitats, oportunitats i possibilitats de la candidatura (Cuyàs, 1992).

Paral·lelament a aquest procés, es produïa la victòria del PSOE a les eleccions generals de l'estat, i Narcís Serra era cridat a Madrid per ocupar la cartera de Defensa. La seva marxa deixà al

capdavant del consistori barceloní a Pasqual Maragall, fins aleshores tinent d'alcalde d'Hisenda. Pocs dies abans d'abandonar l'alcaldia, Serra formalitzà la creació de l'Oficina Olímpica, principal ens coordinador de la candidatura olímpica, encarregat de gestionar els diversos estudis, projectes, publicacions, plans urbanístics, així com totes aquelles iniciatives enfocades a la difusió i promoció de totes aquelles actuacions que es realitzaven de cara a encaminar la candidatura. Així, la nova etapa, encetada per Maragall, tenia ja els fonaments principals per encarar definitivament la candidatura olímpica.

Des de bon principi, els organitzadors de la candidatura van ser conscients de la necessitat de participació del sector privat en el procés. No em d'oblidar que uns Jocs Olímpics suposen una oportunitat de fer negoci, sobretot pel que fa al sector de la construcció. D'aquesta manera, l'Oficina Olímpica va ser finançada, a parts iguals, pel sector públic i el privat (Solé, Subirats, 1994, p. 6.). Aquesta participació empresarial significà una significativa promoció exterior de la Candidatura, ja que la dotava d'un entramat sòlid de col·laboració entre el sector públic i privat.

El 1983 significà l'inici de la promoció popular de la candidatura. Diverses publicacions, actes públics, jornades i exposicions van anar esdevenint-se durant tot l'any per mirar de promocionar la candidatura a la ciutadania. Entre d'altres esdeveniments, s'organitzà la I Jornada Olímpica de Barcelona, celebrada el 16 de juny, on es va presentar, entre altres qüestions, l'avantprojecte d'urbanització de la muntanya de Montjuïc, així com la localització dels altres centres on s'ubicarien la resta d'instal·lacions de la ciutat (Armengol, 1983). L'èxit d'aquesta promoció popular es posà de manifest l'any 1986, quan l'Oficina Olímpica afirmà que tenia més de 110.000 ciutadans donats d'alta com a voluntaris, dels quals 35.000 acabarien generant el veritable "cos i ànima" de les olimpíades de 1992.

En el marc operatiu, al gener de 1983, Ajuntament i Generalitat van formalitzar la creació del Consell Rector de la Candidatura de Barcelona per als Jocs Olímpics de 1992 (en endavant, Consell Rector). L'objectiu principal d'aquest òrgan "era aglutinar i coordinar totes les institucions que havien de fer possible la consecució dels Jocs, fixar les directrius del projecte i coordinar totes les accions". (Cuyàs, 1992, p. 225).

Una de les primeres grans accions realitzades pel Consell Rector fou l'aprovació del Pla Director de l'Anell Olímpic de Montjuïc, al juliol de 1983, que projectava les instal·lacions que haurien de construir-se a Montjuïc: parlem, entre d'altres intervencions, de la remodelació de l'estadi construït per l'exposició de 1929 i les piscines de Bernat Picornell, així com la construcció del Palau Sant Jordi i l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC). La major part

d'aquestes intervencions començaren molt abans de l'elecció definitiva de Barcelona com a seu olímpica.

Amb una sintonia cada cop major entre la ciutadania i els agents promotors de la candidatura, al desembre de 1983 arribà l'aprovació de l'avantprojecte de la candidatura, ratificat pel Comitè Olímpic Espanyol (COE) al febrer de l'any següent i presentat al Moviment Olímpic aprofitant la celebració de les XXIII Olimpíades de Los Angeles. Amb això, es varen anar precipitant els suports de la resta d'administracions: a finals de març, el govern espanyol va fer públic el seu suport oficial al projecte, i entre novembre de 1984 i maig de 1985, la Candidatura rebia el suport formal del parlament de Catalunya i el Congrés dels Diputats. Les adhesions institucionals quedaren formalitzades amb la reestructuració del Consell Rector, màxim òrgan de decisió de la Candidatura, fent entrar com a membres el govern espanyol i el Comitè Olímpic Espanyol.

Amb un ampli suport institucional, el 13 de maig de 1985 es presentava formalment la candidatura al Comitè Olímpic Internacional. Al cap d'unes setmanes, en la 90ª Sessió del COI celebrada a Berlin Oriental, una delegació de la candidatura va presentar un informe amb les transformacions urbanes i socials originades pel projecte olímpic, centrades en garantir els aspectes necessaris per la seva organització. Açò es: la difusió de l'esperit olímpic, la capacitat de finançament i la planificació i construcció dels equipaments necessaris (esportius, allotjaments i transport públic). Segons Cuyàs (1992, p. 257): "La presencia de la Candidatura de Barcelona a Berlin Oriental va representar un gran èxit pel que fa la seva promoció exterior".

Durant la resta de 1985 i, fins l'elecció de Barcelona com a seu a finals de 1986, diverses delegacions de la candidatura barcelonina van recórrer el món en les diferents reunions dels Comitès Olímpics continentals, així com diversos esdeveniments i congressos internacionals, mirant d'aconseguir els màxims suports personals i institucionals.

Amb aquest ambient, i en ple èxtasi per l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, s'arribà al 17 d'octubre de 1986, dia en que Barcelona era escollida com a seu de la XXV Olimpíada. Finalment, Barcelona ja era ciutat olímpica. Arribà el moment de posar en pràctica el gruix del projecte treballat. Entre desembre de 1986 i març de 1987 es va procedir a dissoldre les estructures preliminars, encapçalades pel Consell Rector, i la constitució dels òrgans que s'encarregarien, ara sí, d'organitzar definitivament els Jocs. Així, el 13 de març de 1987 naixia el Comitè Organitzador Olímpic Barcelona'92 (COOB'92), consorci format per l'Ajuntament de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, el Govern de l'Estat i el COE. Aquesta institució representaria, com cap altra, el que alguns autors han anomenat "Model Barcelona" d'organització de grans esdeveniments: això és, un model centrat en promoure una gran transformació urbana que millori la qualitat de vida i

l'atractiu d'una ciutat, mitjançant un consens absolut entre institucions públiques, l'ens organitzatiu de l'esdeveniment i la iniciativa privada, encarregada d'atraure inversions (Brunet, 2011).

Els anys següents a la proclamació de la candidatura no es lliuraren, però, d'una sèrie de moments crítics. Primer, poc després de la creació del COOB'92 es produïa la caiguda d'un pes pesant en l'organigrama olímpic: la dimissió, al gener de 1988, del Director General d'Esports del Comitè Organitzador, Antonio Lopez, tercer home en importància dins de l'organització de les olimpíades. La seva marxa, ocasionada degut a una sèrie d'irregularitats econòmiques, tant pel que fa a la gestió de les seves empreses privades com en la utilització de fons públics no justificats, crearen un clima de certa crítica cap a l'organització.

A aquest context s'hi varen sumar les "preses" generades pel "ara va de debò" que significava l'entrada al cicle olímpic a partir de la cloenda dels Jocs de Seül, a l'octubre de 1988. Amb l'entrega de la bandera olímpica, les mirades de tot el món començaven a clavar-se en la ciutat comtal i la gestió que s'estava realitzant per l'organització de l'esdeveniment olímpic.

La primera gran prova que hagué de passar l'organització de Barcelona'92 tingué lloc al setembre de 1989. Amb motiu de la V Copa del Món d'Atletisme, celebrada a Barcelona, s'inaugurà oficialment la remodelació de l'Estadi Olímpic de Montjuïc. El dia 8 de setembre, Joan Carles I, rei d'Espanya, juntament amb Pasqual Maragall i el president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, presidien l'acte inaugural. Primer, una intensa pluja va fer aparèixer goteres en diversos punts de l'estadi. Alhora, es produïa una xiulada contra els reis, l'himne nacional i el mateix alcalde de Barcelona (El País, 1989). L'acte provocà un creuament d'acusacions, principalment, entre l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat, on també hi posà cullerada la premsa. Alhora, el govern central veia amb recel el fet de no tenir una posició més capdavantera en el control organitzatiu dels jocs.

El clima, però, va anar canviant a partir d'aquest moment. Els diferents actors implicats (Govern estatal, Generalitat, Ajuntament), van comprendre que, per assegurar un veritable èxit dels Jocs, calia que aquests fossin uns "Jocs de tots". Així, progressivament es van anar suavitzant les relacions entre les diverses institucions, gràcies, en bona mesura, a una política encaminada a coordinar esforços i llimar les diferències existents. Al mateix temps, la credibilitat cap al Comitè Olímpic Internacional anava augmentant a mesura que les obres avançaven, i el clima olímpic es palpava cada cop més a la societat.

Així, el resultat final el resumí perfectament el president del COI, Joan Antoni Samaranch, quan una vegada s'acabaren els Jocs de Barcelona els definí com "els millors de la història".

La construcció dels Jocs i el seu impacte

Com hem comentat, abans de l'elecció de Barcelona com a seu de la XXV olimpíada el 1986, ja s'havien iniciat algunes de les principals obres que havien de transformar Barcelona. De la mateixa manera, també existien ja la major part de projectes que s'havien de dur a terme. En total, Coll (2016) ens resumeix aquestes actuacions en dotze projectes repartits per tota la ciutat:

"quatre d'ells estaven directament relacionats amb les infraestructures olímpiques i van representar una clara millora de quatre barris de la ciutat. [es refereix als projectes d'àrees olímpiques de l'Anella Olímpica de Montjuïc, la Vila Olímpica de Poblenou, Diagonal - les corts - i Vall d'Hebron]. Els vuit restants estaven vinculats a la millora del transport, l'obertura al mar i l'accés a l'habitatge i els serveis. El Cinturó de les Rondes, el complex comercial Illa Diagonal, el MACBA, la Plaça de les Glòries, el Port Vell i el Maremagnum." (p.33)

Per portar a terme la major part d'aquestes actuacions, així com per fomentar les inversions de capital privat, l'any 1989 l'Ajuntament de Barcelona i l'Estat Espanyol van associar-se en una *joint venture* d'economia mixta anomenada Barcelona Holding Olímpico, S.A. (HOLSA). Dins aquesta associació empresarial s'hi van integrar tots els actius que s'havien d'encarregar de gestionar i dur a terme la construcció de les instal·lacions esportives, les noves infraestructures i serveis.

L'atracció d'inversions de capital privat fou un èxit, i es calcula que gairebé un 37 % de les inversions realitzades en les obres olímpiques vingueren de la iniciativa privada, i un terç d'aquestes vingueren de capital estranger. Aquestes actuacions es focalitzaren, principalment, en la construcció de nous habitatges, així com equipaments hostalers i centres de negocis (Brunet, 2011).

En conjunt, la dinàmica econòmica creada pels Jocs de Barcelona tingué un impacte positiu pel que fa als indicadors econòmics de primera magnitud (Brunet, 2011). Per un costat, les inversions olímpiques realitzades a la ciutat durant l'etapa prèvia als Jocs van produir una reducció de l'atur a la ciutat superior a la mitjana nacional, enfocada principalment al sector de la construcció. Per altra banda, les inversions realitzades van donar a la ciutat una major resistència davant la crisi econòmica de 1992, que es va traduir en un major increment de llocs de treball a partir de 1994, superior, de nou, a la mitjana nacional.

L'estímul olímpic va significar per Barcelona un augment progressiu i sense precedents del sector turístic a la ciutat, multiplicant-se en pocs anys la xifra total de visitants estrangers. Així, si l'any 1991 l'Aeroport del Prat acollia un tràfic de 2,9 milions de passatgers, al 2002 va passar a rebre un volum de 21 milions (Coll, 2016). Barcelona es convertia, poc a poc, en el destí turístic global que és avui en dia.

Per acabar, i citant de nou a Brunet (2011): "La excepcionalitat de Barcelona s'observa clarament. Les inversions olímpiques i el seu impacte econòmic no tenen comparació amb cap altra ciutat organitzadora dels Jocs Olímpics." (p. 233). Ara bé, si bé és cert que els grans indicadors econòmics han demostrat la funcionalitat del model de Barcelona, no totes les inversions tingueren el resultat que s'esperava. Alguns dels equipaments construïts han acabat infrautilitzats, i també cal afegir el problema d'accés a l'habitatge, produït pel fort estímul del sector de la construcció i immobiliari, un problema d'especulació urbanística que encara no ha acabat. Alhora, cal sumar-hi la qüestió de la massificació turística, que tot hi comportar un estímul econòmic innegablement beneficiós per la ciutat, està ocasionant tot un reguitzell de distorsions que comporten l'augment de les problemàtiques socials.

Bibliografia

- Armengol, J. (17 / juny / 1983). Barcelona vivió su "premiere" olímpica. *El Mundo Deportivo*, p. 33.
- Brunet, F. (2011). Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics. *Mosaic Olímpic. Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics*, 219-239.
- Coll, J.M. (2016). Los juegos Olímpicos de Barcelona'92: la oportunidad perfecta para la transformación Urbana. *Colección Monografías CIDOB 2016*, p. 33-35
- Cuyàs, R. (1992). *Memoria Oficial de los Juegos de la XXV Olimpiada Barcelona 1992. Volumen I*. Barcelona: COOB'92.
- El Mundo Deportivo. (31 / gener / 1981). Llopart y N. Mas, supercampeones. *El Mundo Deportivo*, p. 39.
- El Mundo Deportivo. (8 / juny / 1982). Barcelona ya piensa en su olimpiada. *El Mundo Deportivo*, p. 40.
- El País. (10 / setembre / 1989). Maragall siente "vergüenza ajena" por la pitada en el estado olímpico. *El País*. Recollit de https://elpais.com/diario/1989/09/10/deportes/621381609_850215.html
- RIGAU, I. (2011). L'ombra de Barcelona. *Mosaic Olímpic. Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics*, p. 87-96.
- SOLÉ, J., SUBIRATS, J. (1994). *La organización de los Juegos Olímpicos de Barcelona'92: un ejemplo de economía mixta o de sociedad pública-privada*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics